

BRAHMS, A ZONGORAMŰVÉSZ- ÉS TANÁR

Johannes Brahms (Cultura.hu)

Johannes Brahmsot (1833-1897) ugyanúgy, mint Beethovent vagy Bartókot a nagyközönség jobbra zeneszerzőként ismeri, pedig mindhárman ragyogó, virtuóz zongoristák, egyéni jellegzetességgel bíró előadóművészek is voltak.

Brahms zongoratanárai:

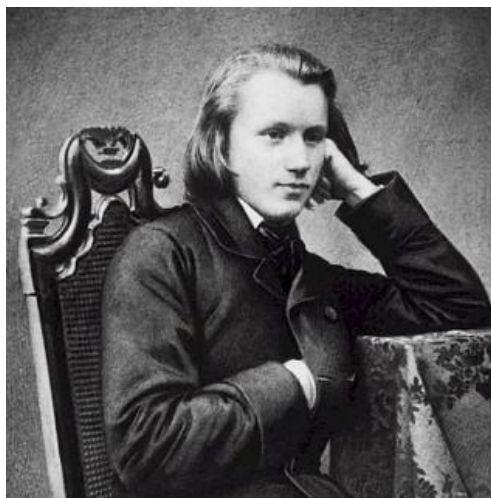
Otto Friedrich Willibald Cossel és Eduard Marxsen

7 éves korában kezdett zongorázni tanulni, ezt megelőzően édesapjától, aki városi zenész volt, több hangszer játékaiként is elsajátította. Brahms első zongoratanára Otto Friedrich Willibald Cossel (1813-1865) volt, akinek

nevét azért kell megemlítenünk, mert nagyon jó módszerrel tanított. Ezt a módszert egykori tanárától, Eduard Marxsentől (1806-1887) sajátította el. Marxsen lesz aztán később Brahms tanára is. Brahms kezdettől fogva helyes ujjrenddel játszott, jó tanácsokat kapott, így technikája szélesebben fejlődött. 9 éves korában már szólóestet adott, melynek bevételét zenei tanulmányai finanszírozására kívánták felhasználni. Ugyanis ekkor már muzsikusi édesapja elvesztette állását, és a család nagy nyomorban élt. A 10 éves Brahmsnak amerikai turnét kínáltak, amelytől a szülők joggal remélték anyagi helyzetük jobbrafordulását. Tanárai tanácsára azonban szülei mégsem fogadták el ezt az ajánlatot.

15 éves korában iskoláit befejezte, és elkezdte hangversenyszerepléseit. Ezeken a koncerteken rendszeresen bemutatta saját műveit is. A hangversenyeken kívül – mivel azok nem fedezték megélhetési költségeit – zongoraleckéket adott, éjszakai szórakozóhelyeken játszott, népszerű táncfeldolgozásokat készített, a városi színház korrepetitora volt. Azt mondják, korrepetitori munkája közben nem tett ki kottát, fejből játszott, miközben a kottatartóra helyezett könyvet olvasta. Egyébként is rengeteget olvasott – még evés közben is – a bibliát pl. fejből tudta.

Tanári munkája során gyakran hangoztatta: „Aki jól akar játszani, annak nem csak sokat kell gyakorolnia, de sokat is kell olvasnia.” Ő maga példát mutatott ebben. Brahmsnak még ekkor sem volt saját zongorája! Nem tudott tehát otthon gyakorolni, régi tanáránál, barátainál vagy cégeknél gyakorolt.

J. Brahms 1853-ban

Virtuozitása 20 éves korában vált Európa szerte ismertté, amikor a magyar hegedűssel, Reményi Edével turnézott. Egyik hangversenyükön a zongora fél hanggal alacsonyabb volt, és Brahms a legnagyobb természetességgel transzponálta az összes kíséretet (köztük Beethoven c-moll szonátáját) fél hanggal feljebb.

Reményi Ede és J. Brahms 1852-ben

Ebben az időben kezdett szólóturnékra is utazni. Fantasztikus memóriája volt, egyszerűen nem vitt magával kottákat. Ezekon a turnékon Bach, Beethoven, Liszt, Thalberg és Mendelssohn koncertdarabjait játszotta. Zseniális zongorázásáról Robert Schumann és felesége, Clara – a későbbi bensőséges jó barát – is elismerően nyilatkozott, zenekari hangzáshoz hasonlítva a Brahms keze alatt megszólaló zongorát. Szólistakarrierje azonban mégsem bontakozott ki igazán, egyrészt, mert nagyon lámpalázás volt, másrészt, mert játéka nagyon függött pillanatnyi diszpozíciójától. Erős önkritikája sem volt hasznára. Tulajdonképpen a koncertezést csak pénzkeresetnek tekintette, s magát elsősorban zeneszerzőnek, nem előadóművésznek tartotta.

Koncertező pianistaként, majd tanárként gyakorlása során ujjgyakorlatként legszívesebben az éppen játszott művek nehéz részeit emelte ki és gyakorolta megváltoztatott hangsúlyokkal és figurációkkal. Nagyon nagy gondot fordított az artikulációra, a zenei kifejezés fontos elemének tartotta. Ezért helyesen tesszük, ha műveiben gondosan olvassuk az artikulációs jeleket, hiszen biztos, hogy minden apró jelnek megvan a funkciója muzsikájában.

Fontosak voltak számára a hangpárok: egy súlyos és egy súlytalan hang. Fény-árnyék, dallam és kíséret viszonya nála mindig igen plasztikusan volt hallható.

Csuklója mindig laza volt, így a forte akkordok is telten, kereken, durvaság nélkül szólaltak meg. A hüvelykujj képzésére is nagy gondot fordított, rengeteg alátéveses skálát, hármashangzatot játszott, a hangsúlyok különböző hangokra való áttevésével.

Zongoratechnikájának súlypontjairól kitűnően tájékozódhatunk „51 gyakorlat zongorára” c. művéből, melynek gyakorlása során az összes, műveiben található nehézségeket megtalálhatjuk. Ezért gyakorlásuk nagyon célravezető. Sok művész használta ezeket, többek között Rév Livia is ezekkel hozta egykoron formába ujjait.

Zongoratanítása során nagy fontosságot tulajdonított Bach műveinek: a Wohltemperiertes Klavier-nak, a francia és angol szviteknek. Ezekben a művekben nem tűrte az éles staccatókat. Egy másik tanácsa, amely a technika fejlesztését célozta: „Játssz könnyű darabokat, de amilyen gyorsan csak tudod.”

Nagy figyelmet fordított a szinkópákra, a németek – nem is alaptalanul – „Synkopen-Komponist”-nak nevezték. Szívesen alkalmazta e ritmust műveiben, tanárként pedig felhívta a figyelmet arra, hogy a szinkópa hangjainak teljes értékét tartsuk ki.

Nem volt sok növendéke. Ezek közé tartozott néhány főúri kisasszony, akiktől szép honoráriumot kapott, majd Clara Schumann kérésére elvállalta egyik lányának, Eugeniének a tanítását. (Claranak 8 gyermeke született,

miközben világjáró művészként koncertezett) Eugenie lelkesedéssel emlékezett vissza szigorú, de türelmes tanárára. Ugyanilyen megbecsüléssel ír Florence May angol zongoraművésznő is róla. Gustav Jenner nem ilyen lelkes, ő a szigorú nevelőt és a technikai kérdésekben kérlelhetetlen professzorát látja benne.

Zongoraművészi elismertségének alátámasztására idézni szeretnék Brahms 1862-ben Bécsből szüleinek írt leveléből: „...rendkívüli sikert arattam, mint zongorista. Minden szám után óriási taps volt, úgy éreztem, hogy a terem őszintén lelkesedett. Most sikerrel hangversenyezhetnék, de nincs kedvem hozzá, mivel ez sok időmet elveszi...”

Egy másik hangversenyéről, melyen először játszott a közönség előtt a ma is hihetetlenül nehéz Paganini-variációkat, így ír a kritikus, Schelle: „Végre egy zongoraművész, aki teljesen megával ragad, elég meghallani az első néhány akkordot ahhoz, hogy meggyőződjünk róla: egészen rendkívüli virtuózzal állunk szemben.” Ezt a darabot, hihetetlen nehézségei miatt még Clara Schumann – aki pedig lelkes propagátora volt Brahms zongoraműveinek – sem vette fel repertoárjába.

Első magyarországi koncertjéről így számol be a Pester Lloyd kritikusa: „...technikailag óriási, szinte szédítő a néző számára, játéka komoly és férfias, szigorúan tagolt, mint a bachi szellem emanációi. Brahms elkerül minden édesbús lelki rezdülést, nem igyekszik harsány kontrasztokkal hatni, s ezért pianója minden árnyalatban egységes, s hangja a legnagyobb fortéban is kerek és nemes marad.”

A Pesti Napló kritikusa pedig így ír: „...rég nem élveztünk oly művészi gyönyört, mint e zongoraestélyen. Brahms nemcsak minden technikai nehézséget legyőz, hanem egész játékában oly sok a lángelméjű eredetiség, hogy bátran a zongoraművészet egyik legnagyobb mesterének mondhatjuk.”

Brahms érzékeny, kedves és tiszta ember volt. Ilyen volt zongoraművészete is. Némely kritikusa, így pl. Hanslick is kevesellte zongorajátékában az érzéki vonást, az erőteljesebb érzelmeket, Brahms valószínűleg tudatosan kerülte ezt, és akaratlagosan volt játéka éterien tiszta, szellemi.

1868-ban készült el a Német Rekviem, mely olyan híressé tette, hogy a zeneműkiadók versengtek darabjaiért, és többet nem kellett koncerteznie anyagi megfontolásokból. Így Brahms zongoraművészi karrierje a Német Rekviem után végképp lezárult.

Végezetül néhány szó a délutáni hangversenyen elhangzó Brahms művekről: A d-moll capriccio zongorára (op.116, No. 7) 5 évvel halála előtt, 1892-ben keletkezett az osztrák nyaralóhelyen, Bad Ischlben. Az op. 116-os Fantáziák címet viselő sorozatnak ez az utolsó darabja. Sok brahmsi jellegzetességgel találkozhatunk benne: a két kéz között elosztott dallam, szinkópák, hangpárok.

Grigory Sokolov - Brahms Capriccio No. 7 in D Minor Op.116 (3:19)

Санкт-Петербург 23.04.2011

A Szerelmi dalkeringők (op.52) Brahms boldog perceiben készültek, amikor úgy gondolta, hogy szerelme Robert és Clara Schumann leánya, a nála 13 évvel fiatalabb Julie iránt viszonzásra talál. Hogy nem így történt, Brahmsot

Julia Schumann 20 éves korában ([Schumann-Portal](#))

eléggé megviselte, és mély melankóliába esett. Minden esetre a sorozat, melyet énekes-kvartettre és négykezes zongoraszólamra írt, máig igen népszerű. Remélem Önöknek is tetszeni fog:

Maczelka Noémi Prof. Dr. egyetemi tanár (Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Művészeti Intézet Ének-zene Tanszék) 1979-ben végzett a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola zongora szakán, majd 1986-ban a JATE BTK pedagógia szakán. Mesterkurzusokon vett részt Párizsban (Rév Livia), Luxemburgban (Teofil Bikiş), Antwerpenben (François Glorieux), Prágában (František Rauch) és Budapesten (Vásáry Tamás, Malcolm Bilson, Kadosa Pál). Több zongoraverseny díjazottja, a Casale Monferrato-i verseny I. díjasa. Koncertezett Európa számos országában és az USA-ban mint szólista, zongorakísérő vagy kamarazenesz. Több magyar kortárs zeneszerző művének ősbemutatója, ill. külföldi szerzők műveinek magyarországi bemutatója fűződik nevéhez. Ezért a tevékenységéért megkapta a Szerzői Jogvédő Hivatal Artisjus díját (1986 és 2010). Bódás Péterről szóló könyve 1999-ben jelent meg. Mesterdoktori fokozatát (DLA) 2003-ban nyerte el zenei előadó-művészeti területen, 2012-ben habilitált a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen. 2007-ben Szeged város aranygyűrűt adományozott neki a város kulturális életében végzett tevékenységéért. 1982 óta az Ének-zene tanszék oktatója, 1999-2018 között tanszékvezető, 2007-től 2018-ig a Művészeti Intézet vezetője is, 2013-tól egyetemi tanár. 2008 óta a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Református Tanárképző Kar Zenei Tanszékének vendégoktatója, ahol 2018-ban Professor Honoris Causa címet kapott. A European Association for Music in School nemzetközi szervezet magyarországi koordinátora. A JGYPK 2018-ban Pro Educatione kitüntetést adományozott neki.

A forrásjel nélküli képeket a Wikipédiából vettük át.

A Szegedi Tudományegyetem Zenei Konferenciáján 2002-ben elhangzott előadás szerkesztett változata.